

הלכות שבת סימן תה

לְנַמַּל שֶׁהַפְּלִיגָה מִשָּׁם, הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ לֹא יֵצֵא, דְּהֵנָּה לֵה כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאָהּ עוֹבְדֵי-כֹכָבִים וְהַתְּזוּרוֹהוּ (א״ו): וְ [כ] *מְתַנְּהוּהוּ עוֹבְדֵי-כֹכָבִים חוּץ לְתַחוּם (כא) בְּדִיר אוֹ בְּסֹחַר וּמַעֲרָה אוֹ בְּעִיר אַחֲרֵיהֶּ (ה) (כב) *מְקַפֶּת חוּמָה לְדִירָהּ, אוֹ שְׂנַאֲנָס בְּשֶׁאֵר אֲנָס, (כג) אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא חוּץ לְתַחוּם וְנִכְנַס לְאֶחָד מֵאֵלוֹ (כד) וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכוֹ, מְהַלֵּךְ אֶת פְּלוֹ. *אֶבֶל אִם יָצָא חוּץ לְתַחוּמוֹ לְדַעַת, (כה) אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא בְּתוֹךְ אֶחָד מֵאֵלוֹ, אֵינן לוֹ אֶלָּא אֲרַבַּע אַמוֹת: ז (כו) כִּי שֶׁהַפְּלִיגָה סְפִינָתוֹ בֵּינָם, (כז) מְהַלֵּךְ אֶת פְּלָה, (כח) *הוֹאִיל וְשָׁבַת בְּאֹרֶי

ט שם במשנה נכדן (שמעון דו) גמליאל ודקדק רב שם בקמרי מ"ב תוספות והרא"ש והתוס' מקצת כו מהלכות שבת י' שם מ"א מדיקא דמיתתין כ שם במשנה נכדן (שמעון דו) גמליאל

באר היטב
(ה) מקפת. ואם בא לעבורה של עיר הוי כעיר, מהר"ל, וסיס

משנה ברורה

שֶׁהִיא אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁחוּץ לְתַחוּם פְּחוֹת מַעֲשֶׂה טַפְּחִים, וְאִם-כֵּן הִיא אֲסוּר לֹו הַתְּזוּרָה מִדַּעַתוֹ לְמַקּוֹם הָרְאוּשׁוֹ, וְכַדְלַעִיל בְּסוֹף סִימָן תּוֹ, אֶלָּא מִשּׁוֹם דְּחֻרְקָה מַעֲצָמָה לְאַחֲרֵיהֶּ מִתְּזוּרָה לוֹ: וְ (כ) נְתַנְּהוּהוּ עִבּוּיִם חוּץ לְתַחוּם וְכוּ'. רוּצָה לוֹמַר, (יח) שֶׁהוֹצִיאָהּ מִתּוֹךְ הַתַּחוּם וְנִתְּנָהוּ שָׁם: (כא) בְּדִיר. גֹּדֵר שֶׁל בַּהֲמוֹת (יט) שְׂעוֹשִׂין בְּשׂוֹדוֹת, הַיּוֹם כָּאֵן וְהַיּוֹם כָּאֵן, כְּדִי לְנַבְּלֵן בְּגִלְגִּיל הַבַּהֲמוֹת, וְסָהַר נַעֲשֶׂה לְבַהֲמוֹת הַעִיר. וְלֹא הַזְכִּיר כָּאֵן שֶׁהִיא מִקֵּף לְדִירָהּ, מִשּׁוֹם דְּלֹא בְּעֵינָן מִקֵּף לְדִירָהּ (ס) אֶלָּא בְּשֶׁהִיא הַשְּׁטִיחַ יוֹתֵר מִבֵּית-סֵאתִים וְסָתֵם דִּיר וְסָהַר לֹא הֵי כִּל-כָּף, וְכַאֵם שֶׁהִיא יוֹתֵר מִבֵּית-סֵאתִים בְּעֵינָן שִׁתְּהָא מִקֵּף לְדִירָהּ⁽¹⁶⁾, (כא) כְּגוֹן שֶׁשׁוֹמֵר הַבַּהֲמוֹת דָּר שָׁם: (כב) מְקַפֶּת חוּמָה לְדִירָהּ. דַּעַל-דִּירָהּ הֵי כְּשֵׁרוֹת-הַתְּזוּרָה⁽¹⁷⁾ (כג) וְהֵי פְּלָה כְּאֲרַבַּע אַמוֹת⁽¹⁸⁾, וְהוּא הַדִּין לְעִירוֹת שֶׁאֵינן מְקוּפּוֹת חוּמָה וְיֵשׁ בָּהֶן (כד) תְּקוּנָה עֲרוּבִין, וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּבָה לְעִיל בְּסִימָן תֹּא בְּמַשְׁנֵה בְּרוּרָה, עֵינן שָׁם. וְדַע, דְּהוּא הַדִּין אִם הִבִּיאָהּ עִבּוּיִם בְּסַפִּינָה, גַּם-כֵּן אֵינִי מִתֵּר מַעֲצָמוֹ לְצִאֵת (כד) מִן הַסַּפִּינָה אִם הִיא עוֹמֶדֶת לְמַשֵּׁה מַעֲשֶׂה, אֶל-אִם-כֵּן כְּשֶׁנִּכְנַסָּה הַסַּפִּינָה בְּתוֹךְ הַקֵּף מְחִיצוֹת הַעִיר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפֵלוֹ אִם הַעִיר אֵינָה מְקַפֶּת בְּמַחֲצֵה מַצַּד הַנְּמַל, עַמֵּק מְקוֹם הַמַּיִם (כה) שֶׁבְּמִקּוֹם הַנְּמַל נִחָשֵׁב (כו) לְמַחֲצֵה. וְעֵינן בְּמִגְנֵן אֲבָרְתָם מֵה שֶׁכַּתְּבָה בְּזוֹה בִּשְׁם מְהַרְ"ל, וְנִתְּבָרַר בְּבִארוֹ הַלְּכָה: (כג) אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא⁽¹⁹⁾. רוּצָה לוֹמַר, שֶׁהִיא (כז) טָרַח בְּעוֹנֵינָי וְחַמְדוֹתֶיךָ לֹא נָתַן לְבוֹ עַל תַּחוּמוֹ וְיָצָא, וְכֵל כִּי הֵיא גּוֹנָא: (כד) וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכוֹ. לְפִאֲרָה בְּשֶׁנּוֹכַר קוֹם שֶׁנִּכְנַס וְנִכְנַס, כִּי לֹו אֶלָּא אֶחָד מֵאֵלוֹ, דְּהֵי נִכְנַס לְדַעַת: (כה) אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא בְּתוֹךְ אֶחָד מֵאֵלוֹ. בֵּין שֶׁנִּכְנַס מִדַּעַתוֹ בֵּין שֶׁהִכְסִיחוֹ עִבּוּיִם לְשָׁם, בֵּינן שְׁעַל-כֵּל-פְּנִים יֵצִיאָתוֹ מִתַּחוּם הִיא מִדַּעַת, לֹא אִמְרִינן בְּזוֹה פְּלוֹ כְּאֲרַבַּע אַמוֹת⁽²⁰⁾. וְעֵינן בְּבִארוֹ הַלְּכָה: ז (כו) מִי שֶׁהַפְּלִיגָה וְכוּ'. מִיָּר (כז) שָׂבָא בְּעַרְבֵי-שָׁבַת סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה לְנַמַּל, מְקוֹם שֶׁהַסַּפִּינָה גּוֹשְׁשֶׁת לְמַשֵּׁה מַעֲשֶׂה טַפְּחִים, וְהִיא בְּדַעַתוֹ לְצִאֵת מִן הַסַּפִּינָה וְלִכְנַס לְעִיר וְנִמְצָא שֶׁקָּנָה שְׁבִיתָה בִּבְיָשָׁה, וְכֹא רִוַח וְהַפְּלִיג אֶת הַסַּפִּינָה חוּץ לְתַחוּם (כח) בְּמִקּוֹם שֶׁהֵי הַמַּיִם פְּחוּתִים מַעֲשֶׂה⁽²¹⁾ טַפְּחִים מִן הַסַּפִּינָה דָּאֵין לוֹ אֶלָּא אֲרַבַּע אַמוֹת, אֶפְּלוֹ הֵכִי בְּסַפִּינָה גּוֹשְׁשָׁה מְהַלֵּךְ אֶת פְּלָה, דְּכֹאֲרַבַּע אַמוֹת דְּמֵנָא הוֹאִיל וּמְקַפֶּת מְחִיצוֹת: (כז) מְהַלֵּךְ אֶת פְּלָה. אֶפְּלוֹ פְּשִׁיא עוֹמֶדֶת: (כח) הוֹאִיל וְשָׁבַת בְּאֹרֶי מְחִיצוֹת. הַלְּשׁוֹן (ל) מְגַמְגֵּם וְלֹא דוֹקָא הוּא, דְּלִפִּי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה
בְּדִיר אוֹ בְּסֹחַר כו'. וְנִתְּבָר בְּגִיב מִ"ח סִימָן מו: אִם

באור הלכה

דמ"ד ג"ד, ע"נ שם, אָמַנְם מִכָּל הַפּוֹסְקִים דַּסְתַּמּוּ בְּזוֹה, וְכֵן מִלְּשׁוֹן הַש"ס דְּקַמָּר 'בְּמַהֲלֶכֶת בְּרַקָּק, מִשְׁמַע דַּאֲפֵלוֹ דְּרַךְ הַלּוֹכָה גָּנָה שְׁבִיתָה, וְצוּרִף עֵינן לְמַעֲשֶׂה:

* מְקַפֶּת חוּמָה לְדִירָהּ. עֵינן מַשְׁנֵה בְּרוּרָה, וְדַע, דְּמִגְנֵן-אֲבָרְתָם הִבִּיא דַּעַת רִיא"ו דְּעַבְדוּרָה שֶׁל עִיר נִמִּי נִחָשֵׁב כְּעִיר, וּמִמֵּיל דְּכָל-שֶׁכֵּן דְּפִלְגִי עַל עַקֵּר דִּין הַמַּחֲבֵר דְּלֹא בְּעֵינָן הַקֵּף חוּמָה כָּלָל, וְכֵן מִבְּאֵר שֶׁם לְהַדְרִיא, עֵינן שָׁם, וְנִתְּבָר הַמְּגַן-אֲבָרְתָם דְּכֵן הוּא בְּאֲגָדָה, וְכַאֲמַת מְצִאתִי עוֹד פְּסָה רֵאשׁוּנִים שְׁבוּבִין כּו'. הֵינִי דְּרַמְב"ן דְּמַחֲצֵפֵי הֵינָה מִתִּיר אֲרִיזִין שֶׁם בְּזוֹה דַּאֲפֵלוֹ אֵינן מִקֵּף מְחִיצוֹת וְיִשׁוּת-הַרְבִּים עוֹבֵר בְּתוֹכָה נִמִּי חֲשִׁיבָא כְּאֲרַבַּע אַמוֹת לְעַגּוֹן זוֹ, וְהִבִּיא שֶׁם שֶׁכֵּן הוּא גַּם-כֵּן דַּעַת רַבְנֵי תַּם בְּתוֹשִׁיבָה דַּאֲפֵלוֹ אֵינן מִקֵּף מְחִיצוֹת נִמִּי שְׁפִיר דְּמִי, וְכֵן הוּא דַּעַת רַבְנֵי יוֹאֵל, מוֹבָא בְּאֹד רוּצָה בְּהַלְכוֹת עַרְבֵי-שָׁבַת וְהִבִּיא שֶׁם שֶׁכֵּן הוּא גַּם-כֵּן דַּעַת רַבְנֵי תַּם בְּתוֹשִׁיבָה דַּאֲפֵלוֹ אֵינן מִקֵּף מְחִיצוֹת כְּלַפְּנֵים אֶפְּלוֹ לִפִּי מַה שֶּׁנִּשְׁקַט שָׁם מִתְּחִלָּה לְחַמְרִי דְּבְעֵינָן הַקֵּף, מִכָּל מְקוֹם טוֹבֵר שֶׁם דַּאֲפֵלוֹ אִם הִיא נְשׁוּת-הַרְבִּים עוֹבֵר בְּתוֹכָה וְכוּדִיא אֲסוּר לְטַלְטֵל שָׁם אֶפְּלוֹ הֵכִי מִתֵּר לוֹ לְהַלֵּךְ בְּכָלָה, דְּהַתֵּר הַלּוֹךְ אֵינִי פְּלִיג בְּטַלְטוּל, עֵינן שָׁם. וּמְכָל מְקוֹם קָשָׁה הַדְּבַר לְהַקֵּל כְּגוֹן הַשְּׁלֹחַן-עֲרוּף, דְּרַב הַפּוֹסְקִים קָמִי בְּשִׁיטַת הַשְּׁלֹחַן-עֲרוּף, הִלָּא הַמַּה רַש"י וְר"י בְּעַל הַתּוֹסְפוֹת וְרַבְנֵי אֲפָרִים, מוֹבָא בְּבִארוֹ רוּצָה בְּהַלְכוֹת עַרְבֵי-שָׁבַת סִימָן ו' וְעֵינן שֶׁם שֶׁחַמְרִי עוֹד יוֹתֵר, וְאֹד רוּצָה בְּהַלְכוֹת עֲרוּבִין סִימָן קנא וְרַבְנֵי יוֹנָתָן וְהַעֲשׂוֹר בְּהַלְכוֹת יוֹסֵטוֹב דְּרַף קַמֵּד וְהַרְא"ש וְהַרִיט"בִּיא וְהַרְ"ן בְּחַדְרֵי שֶׁ לְרֵאשׁוּתֵהוּ וְשֶׁלִּי-לִקְטַט בְּשֵׁם אַחִי רַבִּי בְּנִמְנִין וְכַשֵּׁם רַבִּי אֲבִיגַדוֹר כְּתוּבִין צִדְקָה, עֵינן שֶׁם בְּסִימָן קִיא, וְכֵן הוּא גַּם-כֵּן דַּעַת הַטוֹר בְּסִימָן תֹּא, וְרַבְנֵי יְרֵחִם, כְּמוֹ שֶׁמוּבָא בְּבֵית-יוֹסֵף. וּמְכָל מְקוֹם אֲפִשֵׁר שֶׁשִּׁעֲשַׁת הַדָּחַק יֵשׁ לְסַמֵּךְ לְהַקֵּל דַּעַת תְּרַמְב"ן וְסִיעֵתוֹ אֶפְּלוֹ בִּלְאֵי הַקֵּף מְחִיצוֹת מֵאֲחַר דְּמִלְמָל דְּנִכְבָּן וְהוּא, וְעֵינן שֶׁם בְּרַמְב"ן דְּסוֹבֵר דְּעַבְדוּרָה שֶׁל עִיר נִחָשֵׁב גַּם-כֵּן כְּעִיר לְעַגּוֹן זוֹ דְּמִתֵּר לִילֵךְ אֶפְּלוֹ בְּתוֹךְ עֲבוּרָה, מִיְהוּ, מַה שֶׁהִבִּיא הַמְּגַן-אֲבָרְתָם בְּשֵׁם רִיא"ו דַּאֲפֵלוֹ בְּהַכְּסִיחוֹ עֲלוּבֵרוֹ שֶׁל עִיר נִמִּי חֲשׁוֹב לוֹ כֵּל הַעִיר כְּאֲרַבַּע אַמוֹת, זוֹ קְלֵא וְתֵרֵא, דַּאֲרַף תְּרַמְב"ן מִחַמְרִי בְּזוֹה בְּהַרְ"א⁽²²⁾, עֵינן שָׁם, וּמִסְתַּבְּרָא לִי דְּגַם הַרִיא"ו לֹא הִקֵּל אֶלָּא בְּהַכְּסִיחוֹ לְעִיר שֶׁאֵז מִתֵּר גַּם בְּעַבְדוֹר אֶבֶל לֹא בְּהַכְּסִיחוֹ עֲלוּבֵרוֹ, וְדַעַת תְּרַמְב"ן, עֵינן שֶׁם בְּשִׁלְטֵי-הַגְּבוּרִים שֶׁיֵּשׁ לְרַשֵּׁן כֵּן בְּבִירֵי רִיא"ו: * אֶבֶל אִם יָצָא חוּץ לְתַחוּמוֹ לְדַעַת וְכוּ'. מִשְׁנֵה בְּרוּרָה, וְהוּא לִפִּי דַּעַת תְּרַמְב"ם וְסִיעֵתוֹ וְכִפִּי שֶׁבֵּאֵר הַרְבַּ מְגִיד. וְדַע, דְּהַרְשֵׁב"א וְהַרִיט"בִּיא וְהַתּוֹסְפוֹת עֲרוּבִין כִּיט [בְּדַבְּרוֹ הַמְּתַחִיל 'וְהוֹשִׁיבֵיהוּ' בְּחֻרְצָא בְּתָרָא שֶׁם] פְּלִיגֵי עַל זוֹ וְסָבְרִי דְּכָל גּוֹנֵי מְקוּלֵינן בְּמִקּוֹם הַמְּקַפֶּת מְחִיצוֹת לְחֻשְׁכוֹ פְּלוֹ כְּאֲרַבַּע אַמוֹת, וְאֶפְּלוֹ בְּנִצָּא מְקוּדֵי חוּץ לְתַחוּם וְנִכְנַס לְתוֹךְ אֶחָד מֵאֵלוֹ, וְגַם בְּבִארוֹ הַנְּרָא מִשְׁמַע שְׁנוּטָה יוֹתֵר לְדַעַה זוֹ, עֵינן מַה שֶׁהִיא בְּזוֹה; וּמְכָל מְקוֹם לְמַעֲשֶׂה בְּזוּדִיא יֵשׁ לְהַחְמִיר דַּעַת הַמַּחֲבֵר, דְּהַרְבָּה רֵאשׁוּנִים קָמִי בְּשִׁיטַת תְּרַמְב"ם, עֵינן בְּבֵית-יוֹסֵף, וְכֵן כְּתַב הַאֹד רוּצָה בְּפִרְקַי מִי שְׁהוֹצִיאָהּ, וְכֵן מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַר"ם הַמוּבָא בְּרֵאשׁוֹ וּבְכַדְרֵי וּמַעֲמַק בְּסַעֲרֵי הו, מְדַקֵּט 'לְעִיר' דוֹקָא, וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִגְנֵן-אֲבָרְתָם שָׁם, וְכֵן הוּא דַּעַת שְׁבִילֵי-לִקְטַט בְּסִימָן קִיא בְּשֵׁם אַחִי רַבִּי בְּנִמְנִין וְכַשֵּׁם רַבְנֵי לְשִׁעִיה, עֵינן שָׁם, וּבְפִרְט שֶׁנִּרְשָׁב"א עֲבָמָה כְּתַב בְּעַבְדוּת-הַתְּקוּף דְּיֵשׁ לְחֹשׁ לְדַבְּרֵי הַמַּחֲמִירִין כְּזוֹ: * הוֹאִיל וְשָׁבַת וְכוּ'. עֵינן מַשְׁנֵה בְּרוּרָה, וּבְמִגְנֵן-אֲבָרְתָם מִיֵּשֵׁב דְּבִירֵי הַשְּׁלֹחַן-עֲרוּף דְּשָׁבַת בְּאֹרֶי מְחִיצוֹת דוֹקָא, וְיָמִיר שֶׁהַפְּלִיג בְּאִסּוּר⁽²³⁾, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס שָׁם

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוּן

(א) כֵּן מוֹכַח בְּמִגְנֵן, דְּאֵלוֹ יֵצֵא לְדַעַת, אֶפְּלוֹ אִם אַחֲרֵיכֶן הוֹלִיכֵהוּ כְּעַל-כִּרְחוֹ שֶׁם אֵינן לוֹ אֶלָּא אֲרַבַּע אַמוֹת: (ב) רַש"י רֵישׁ פֶּרֶק ב. (ג) אֹד רוּצָה וְנִתְּבָר אֲשֵׁרִי: (כא) רַבְנֵי יוֹנָתָן בְּרִישׁ פֶּרֶק ב, וְהַעֲמִיקוֹ הַרְבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר: (כב) עֵינן בְּחַדְרֵי תְּרַמְב"ן בְּפִרְקַי מִי שְׁהוֹצִיאָהּ: (כג) ט"ז כְּבִיאן וּמְגַן-אֲבָרְתָם בְּסִימָן תֹּא: (כד) פּוֹסְקִים: (כה) מְגַן-אֲבָרְתָם בְּשֵׁם הַאֲגָדָה, וְלִקַּח זֹאת מְדַבְּרֵי רַבְנֵי יוֹאֵל מוֹבָא בְּבִארוֹ רוּצָה בְּהַלְכוֹת עַרְבֵי-שָׁבַת סִימָן ו'. עֵינן שָׁם: (כו) וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִקְפָּה לְדִירָהּ, בֵּינן דְּשֶׁלֹּשׁ מְחִיצוֹת שֶׁכַּיֵּב הַעִיר הִקְפּוֹ לְדִירָהּ לִית לֵה כּוּ, וְכַדְלַעִיל בְּסִימָן שֵׁנֹה: (כז) רַמְב"ם, וּמַעֲשֶׂה דְּתַמְחִיָּה הַמוּבָא בְּמִגְנֵן, וְכַמוֹ שֶׁכְּתַב הַרְבַּ מְגִיד: (כח) רַבְנֵי זְהוּנָתָן, (כט) מְקוּדֵי מַג, וְעַתְמִיקוּהוּ עַל-תְּשׁוּבַת יְבִית-מֵיִר, דְּלְמַעֲלָה מַעֲשֶׂה טַפְּחִים אֵינן דִּין תַּחוּמִין כָּלָל וְאֶפְּלוֹ נִפְתְּחוּ דְּפִי הַסַּפִּינָה הִיא גַּם-כֵּן שְׂרִי: (ל) מִמְּאֲרֵמְרֵי וְהַגְרָא וְעֵינן שָׁם בְּהַגְרָא שֶׁכְּתַב דְּמַשּׁוֹם סִיפָא נִקַּט 'שְׁבִיתָה', דְּהִיא וְנִפְתְּחוּ דְּפִי הַסַּפִּינָה לֹו מְהַי אֵף אִם בְּחַתְּלַת שָׁבַת הִי דְּהַסְתָּה, וְכַמוֹ שֶׁכְּתַב בְּהַגְתָּה אֲשֵׁרִי בְּשֵׁם אֹד רוּצָה:

הַלְכוּת שְׁפָת סִימָן תה

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק כא]

כְּעֵינֵן שְׁהָא מְקַף לְדִירָה¹⁶.

19) ואם נכנס או יצא בהיתר, כתב המג"א (סי' תד ס"ק ה) שדינו כמי שיצא באונס, וכן מוכח בשו"ע לקמן (סי' תו ס"א), שכתב לגבי מי שאין לו אלא ד' אמות שהתירו לו לצאת מהן אם התצרך לנקביו, ויכול ללכת לצד תחומו, ואם נכנס זכה בתחומו כיון שנכנס ברשות.

[משנב ס"ק כה]

לֹא אֶמְרִינָן בְּנֵה כְּלוּ כְּאֶרְבַּע אַמּוֹת²⁰.

20) ויש בדין זה גם צד קולא, וכמו שכתב החזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק יז), כגון שעומד בקצה הדיר או הסהר, שאם הדיר כולו כד' אמות אסור לו לצאת מהדיר כלל, אבל אם אין לו אלא ד' אמותיו וחלק מהן מחוץ לדיר, רשאי לצאת מהדיר עד סוף ד' אמות שלו.

[משנב ס"ק ס]

כְּמִקּוּם שְׁהָיו הַמַּיִם פְּחוּתִים מְעַשְׂהָה²¹.

21) והחזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק יח ד"ה מג, א) הסתפק באופן שירדה הספינה בשבת פעם אחת למטה מעשרה ושוב התרחקה משם אלפיים אמה וכעת נמצאת למעלה מעשרה, האם מותר לירד ממנה למטה מעשרה. וכתב (בר"ה ובמ"ב) שמדברי המשנ"ב כאן מוכח שמותר לירד. והשונה הלכות (ס"ח) כתב שהחזו"א נשאר בזה בצ"ע. [נבעיקר ראית החזו"א מהמשנ"ב יש לעיין, שהמשנ"ב הוצרך להעמיד את דין השו"ע בספינה שירדה למטה מעשרה משום שלמעלה מעשרה מותר להלך גם בנפחתו מחיצותיה. אבל לענין אם מותר לירד למטה מעשרה יתכן שגם כשנמצאת למעלה מעשרה אסור לרדת].

[ביה"ל ד"ה מקפת]

דְּאֵף הַנְּמִינָן מְחִמֵּי בְּנֵה בְּהִיא²².

22) והחזו"א כתב (א"י"ח סי' קט ס"ק יד) ליישב את דברי המג"א, שיש שני סוגי עיבורין, הרמב"ן דיבר על עיבור של ע' האמות הקרובות לעיר, או באופן שבית אחד בולט ובשל כך מתעבר כל השטח שכנגדו, ולכן כתב שאין מועיל אלא אם כן נכנס לתוך העיר. אבל הרי"א והמהר"ל שהובאו במג"א דיברו באופן שיש שני בתים היוצאים מן העיר זה כנגד זה, או שהיתה עיר עשויה כקשת והניחודו הנכרים בתוך חלל הקשת, שהשטח שביניהם נחשב חלק מן העיר, ולכן אם נכנס לשם מותר לו להלך בכל העיר, ועדיף מעיבורה של עיר שכלל איננו בין הבתים.

[ביה"ל ד"ה הואיל]

וּמְיָרֵי שְׁהֶפְלִיג בְּאֶסְרוֹ²³.

23) והקשה הבית מאיר, שכיון שלדעת השו"ע אין היתר להפליג בערב שבת, לא מסתבר שהשו"ע יכתוב הלכה שכולה עוסקת במי שעבר על הדין, ולכן ביאר שמדובר שיצא לדבר מצוה שמותר לו להפליג בערב שבת, ומי"מ דינו כיצא לדעת כיון שיצא מרצונו, ומשום כך דקדק השו"ע לכתוב שדוקא אם שבת באויר המחיצות יש לו להלך את כל הספינה. אכן בביה"ל (בהמשך דבריו) האריך לדחות את דבריו [ולא הזכיר את שמו של הבית מאיר], ועיקר טעמו הוא שאם יצא לדבר מצוה נחשב הוא שיצא בהיתר ודינו כאנוס, ולכן אף בלא שבת באויר המחיצות יש לו להלך את כולה.

[משנב ס"ק כג]

או שְׁשָׁגַג וְיָצְאָה¹⁹.

16) ואם נתנהו באורוות סוסים, כתב המהרש"ם (דעת תורה ס"ו) בשם שו"ת חתם סופר (א"י"ח סי' צה), שאין צריך שתהיה בה דירה לשומר. ובשו"ת שיבת ציון (סי' ח) הסתפק בזה, ויסוד ספיקו כיון שבבחייתא (עירובין נה, ב) הזכרו אורוות סוסים עם המקומות המצטרפים לעיר, ובסופה מבואר שצריך שתהיה בהן דירה לשומר, וכן הביאו הרי"ף (שם טז, א בדפי הרי"ף) הרא"ש (שם פ"ה סי' ב) והטור (סי' שצח). אכן הרמב"ם (פכ"ח מהל' שבת ה"ג) והשו"ע (סי' שצח ס"ו) השמיטו דין אורוות סוסים, ויש להסתפק בכוננתם אם סוברים הם שאין צורך שבאורוות יהיה בית דירה, או שמא לא מועיל להן בית דירה. ומסקנתו שמספק עדיף שתהיה בהן דירה לשומר, ואו יחשבו מוקפים לדירה. [נראה מה שכתבנו לעיל סי' שצח ס"ק יט].

[משנב ס"ק כב]

דְּעַל-יְדֵי-זֶה הָיִי כְּרֵשׁוֹת-הַיְחִידִי¹⁷.

17) ואף שהשבות בעיר נחשבת היא לו כד' אמות גם בעיר שאינה מוקפת מחיצות, כמו שכתב בביה"ל להלן (ס"ח ד"ה א), וראה מה שכתבנו לעיל סי' שצו ס"ק יב), כתב החזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק טו) דהיינו דוקא בעיר ששבת בתוכה, אבל כאן שלא שבת בעיר זו אינה נחשבת לו כד' אמות אלא אם כן היא מוקפת מחיצות [אכן נקט שם, שדבר זה מוסכם לדעת כל הראשונים ואף לדעת רבינו אפרים שהביא הביה"ל שם, ובאמת בדברי רבינו אפרים שהובאו בראבי"ה (ח"א סי' שפו אות ד) מבואר, שסובר שאף לענין מי ששבות בעיר אינה נחשבת כד' אמות אלא אם כן היא מוקפת מחיצות. אולם להלכה אין נוקטים כן, כמבואר בביה"ל הני"ל].

ולענין המניח עירוב בעיר, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תח ס"ק יג) שהעיר נחשבת לו כד' אמות גם אם אינה מוקפת מחיצות, משום שהמניח עירוב כשוכתב בתוכה.

[משנב ס]

יְהוֹי פְּלָה כְּאֶרְבַּע אַמּוֹת¹⁸.

18) והחזו"א הוסיף (א"י"ח סי' קט ס"ק יד ד"ה בהג"א), שרשאי גם ללכת מרשות היחיד אחת לחברתה כל שאין רשות הרבים או כרמלית מפסיקה ביניהן, משום שלא אמרו שרק רשות זו שהוא בתוכה היא כד' אמות והרשות הסמוכה לה כבר נחשבת כד' אמות נוספות, אלא כל המקומות הסמוכים זה לזה שדינם כרשות היחיד הרי הם כרשות אחת לגביו. וראה לדבר, שהרי אם נתנהו בעיר המוקפת חומה מותר לו להלך ככולה אף שיש בה רשויות רבות [ובספר זכר דבר (סי' יח) הוכיח כן מדברי הראשונים. והוסיף, שלבאורה מה שנקט החזו"א שכרמלית מפסקת הוא לאו דוקא, אלא הוא הדין אם מפסיק מקום פטור, ומשום שאין לו להלך מרשות לרשות באופן זה, וכל ההיתר הוא דוקא ברשויות הסמוכות ממש אחת לחברתה, והניח פרט זה בצ"ע].

[משנב ס"ק כג]

או שְׁשָׁגַג וְיָצְאָה¹⁹.

הלכות שַׁבַּת סִימָן תה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נח]

או שְׁתַּנְּוּהוּ עֲפוּיִם לְתוֹךְ קְפִינָה אֶתְרַת²⁴.

הג"ר א' שדעת האור זרוע שבדרבנן נוקטים להקל כדעת רבי מאיר, וכתב שמדברי תוספות שם מוכח, שאף בדרבנן אין להקל. ומ"מ למעשה בספינה אין צורך בדין 'חוקקין להשלים', אלא מועיל מדין גידוד חמשה ומחיצה חמשה שמצטרפים זה לזה.

[משנ"ב ס"ק לז]

דְּבַעֲיָן שְׂיִהְיֶה הַיְצִיאָה וְהַחֲזָרָה בְּאַנְסִי²⁷.

27) ואם אחר שיצא או חזר לדעת הוציא והוציא נכרים באונס ונתנוהו בדיר וסוהר, מתבאר מדברי הבית מאיר (ס"ז) שיכול להלך את כולו. וגם אם הוציאוהו מהמקום שנכנס אליו מדעת, שבו מותר יהיה לו להלך רק תוך ד' אמותיו, מ"מ כיון שנכנס למקום החדש שלא מדעת רשאי הוא להלך את כולו.

[משנ"ב ס"ק מא]

כִּינּוֹן שְׁשַׁבַּת כֶּה מְבַעֵד יוֹם²⁸.

28) ומשום כך כתב האור זרוע (ח"א עירובין סי' קמא) בשם הרשב"ם, שאם החזירוהו לעירו בשבת הבאה, דין עירו כדין כל עיר אחרת, שאם החזירוהו שלא מדעתו מהלך את כולה ולא אלפיים אמה מחוצה לה, ואם החזירוהו לדעתו אין לו אלא ד' אמות, כדין יצא חוץ לעירו בשבת.

[משנ"ב ס"ק מב]

פְּרוֹת לֹא הִפְסִידוּ מְקוֹמָן²⁹.

29) ואף אם יצאו הבעלים עמהם, כתב הריטב"א (עירובין מא, ב ד"ה אמר רב פפא) בשם רבו, שלא הפסידו הפירות את מקומן. ואף על פי שהבעלים הפסידו את תחומם, אין הפירות נגררים אחרי הבעלים.

24) ואם קפץ מעצמו מספינה לספינה, כתב הכף החיים (ס"ק לז) בשם שלטי הגיבורים (עירובין יא, ב בדפי הרי"ף אות ב) שאם קפץ קודם שיצאה הספינה מתחומו, מותר לו להלך את כולה, אף שלאחר מכן הפליגה הספינה שקפץ לתוכה אל מחוץ לתחום. [וראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל סי' תד ס"ק ח בשם השו"ע הרב].

[משנ"ב ס"ק לא]

דְּעִין בְּסִימָן רִמַח קְצִיף בַּבַּיִת שֶׁתְּכַנְּנוּ מֵהַ נֶקְרָא לְמִטָּה מְעֻשְׂרָה²⁵.

25) שם (ס"ק יד) התבאר, שמדידת י' טפחים היא מקרקעית הספינה עד לקרקעית המים, ואף אם נמצא האדם בגובה הספינה שהוא למעלה מ' טפחים, נחשב שהוא בתוך י' טפחים, כיון שהספינה בתוך י' טפחים. אכן הביא שיש חולקים, ולדעתם אף שתחתית הספינה היא בתוך י' טפחים, מ"מ אם האדם עצמו איננו בתוך י' טפחים לקרקעית המים, דינו כלמעלה מ' שאין שם דין תחומין. וכתב שם במסקנת דבריו, שבמקום הצורך יש לסמוך על דעה זו.

[משנ"ב ס"ק לה]

דְּהוּא בְּכָלֵל מֵהַ דְּאִמְרֵינָן : גְּדוּד חֲמִשָּׁה²⁶.

26) ביאור הדברים, שהאור זרוע (ח"א ערב שבת סי' ג) כתב שאם הספינה עבה בתחתיתה ויש בה כדי לחוק שיעור מחיצת עשרה טפחים, הרי היא רשות היחיד מטעם 'חוקקין להשלים', וכדעת ר"מ בגמרא (שבת ז, ב). והקשו המג"א (ס"ק יא) והג"ר א', שהלא נפסקה ההלכה כחכמים שאין אומרים 'חוקקין להשלים'. ויישב

הלכות שבת סימן תה

רעא

באר הגולה

ל מהות אשרי שם
 מ שם בקניא מיא
 מדיקא דמתניתין
 נ ה"ר ש"ס והפירוש
 שם קטן דבני מאיר
 מסוגות הגמרא
 ע שם בקניא מיא
 ע מהות אשרי
 בשם התוספות

מחיצות. (כט) *ואם נפחתו דפני ספינה בשבת, אם היא (ל) מהלכת, מהלך את בלה, ואם היא (לא) עומדת, אינו מהלך בה אלא ארבע אמות: הגה ואם באמצעו יש לו מחיצות עשרה (לב) ובראשו אין לו, אזלינן בטר אמצעי, (לג) ואפלו אין לו כלל רק יש בו (לד) לחקק עשרה, דאמרינן (לה) חוקקין להשלים (א"י): ח מביצא לרעת (לו) והחזירוהו עובדי-כוכבים, אין לו (לו) אלא ארבע אמות. יומיהו, *אם החזירוהו (ו) (לה) לעירו (לט) (המקפת מחיצות (מ) לדינה) (הרא"ש פ"י שהוציאוהו ור"י ירוח ח"ח וא"י), (מא) בלה (ו) בארבע אמות, ואפלו יצא לרעת וחוץ לרעת (ועין לעיל דין סתם עירות, סימן תא): ט ספרות שהוציאו חוץ לתחום והחזירוהו (מב) אפלו במזיד, לא הפסידו מקומם, שכל העיר להם בארבע אמות וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח כבתחלה, (מג) אם הוא יום טוב; (מד) ואם הוא שבת, מתירין באכילה (מה) במקומם (מו) ואפלו לאותו ישראל

באר היטב

שם: ונהגו שלא לצאת מהספינה, אלא ישאווהו א"י להעיר או לשפת-הים מקום שהוא גבוה י', עמ"א: (י) לערו. הואיל ושבת באור מחיצות, אבל בעיר אחרת אפלו נמנהו א"י אין לו אלא ד' אמות כינו שצנא לרעת, עס"ו וס"ו, מ"א: (י) כד"א. ומ"מ אסור לצאת

משנה בוריה

המבאר לעיל בקסיע' ו, אם הפליגה ספינה שלא מדעתו והביאתו לחוף עיר המקפת מחיצות שלא שבת בה, או שנתנהו עכו"ם לתוך ספינה אחרת²⁸⁴, נמי מהלך את בלה כיון שצויאחו באנס היתה, אלא עקר הפננה הוא הואיל והוא באור מחיצות, לאפוקי קשנפתה, ודקמסיים: (כט) ואם נפחתו וכו'. ולא נשאר גבוה עשרה טפחים, דבטל שם מחיצות על-ידי-זה, והוא הדין אם נפרץ במקום אחד פרצה ביותר מעשר אמות ברחבה או שהיה פרוץ מרבה על העומד, דבכל אלה בטל מנה שם רשות-היחיד ואחרונים: (ל) מהלכת. דבמהלכת לא שפך לומר דיוצא מארבע אמות שלו בהליכתו, דבכל שעה עומד בארבע אמות אחרים, דספינה נוטלתו תמיד מארבע אמותיו לארבע אמות אחרים [גמרא]: (לא) עומדת. חוץ לתחום (לא) במקום שהוא נמוך למטה מעשרה טפחים, דלמעלה מעשרה טפחים הלא נקטינן דאין בו אסור תחומין ומתו להלך פה שידצה אפלו בלא מחיצות כלל. ועין בסימן רמח סע"ף ב כמה שכתבנו מה נקרא למטה מעשרה²⁸⁵: (לב) ובראשו וכו'. כגון (לג) שהיא עמקה באמצעיתה, ובראשה היא משפעת והולכת כלפי מעלה כדרך ספינות קטנות, אפלו הכי הוי בלה רשות-היחיד, דמה שבראשה יש עליה דין חוץ רשות-היחיד, דכרשות-היחיד הוא, כדלעיל בסימן שמה: (לג) ואפלו אין לו כלל. שהם שבקרקעיתו אין עמק עשרה: (לד) לחקק. דהיינו, עבי הגסרים שבקרקעיתה יש בהם לחקק כדי שעור להצטרף עם המחיצות להשלים לגבה עשרה: (לה) חוקקין. ואף דקומא לן אין חוקקין להשלים, שאני הכא (לג) והוא בכלל מה דאמרינן [בסימן שעב סע"ף ח]: גדות חמש²⁸⁶ [היינו תל גבוה חמשה] ומחיצה חמשה, מצטרפין לשעור עשרה טפחים: ח (לו) והחזירוהו. לתחומו: (לז) אלא ארבע אמות. דבעינן שיהיה הוציאו והחזרה באנס²⁸⁷, וכנ"ל בסע"ף ה: (לח) לעירו. ששבת בה מבעוד יום, אכל אלו הולכיהו לעיר

שערי תשובה

נתנהו בקרפף של חיות המקף מחיצות והחיות הפה שפה, שקורין ט"ר נארט"ן, אפלו יש שם דירה קבועה לשומי, בטל דירתו, ולא עבד אקניו דדברי גבדתי מיהו, ואין לשלטל בקהר סמאנים, דודאי גבדתי חיות כרע מזרעים, ופחות פחות מסאנים יש מקום לדון, ע"ש:

באר הלכה

בסימן רמח סע"ף ג, דכין דיוצא מן הספינה בלילה הוי לה כמו שלא קנה שכיחה ואסור לה להפליג למחר, ובכגון זה שפליג באסור בשבת, גבדאי אסור לו לזוז מארבע אמותיו בספינה גופא, וכמו ביצא חוץ לתחום מדעת, המבאר בסע"ף ה, ואשמעין הכא דבעינן ששבת על-כ"ל פנים באור מחיצות בין-השמשות, אף-על-גב דלא מהני לה לענון להתיר להפליג, מכל מקום אם הפליג מתר לה לשלטל בכל הספינה, רק אם לקחוהו עכו"ם משם ותנהו בספינה אחרת שלא שבת בה, אסור לו לשם לזוז מארבע אמותיו [ומכל מקום אם נצרך לנקיבו יכול לזוז בספינה קטנה התלויה בה לפנות ולחזור] לספינה גדולה, דאנוס הוא ביציאתו, וכמו שכתב בסימן תן: וכל זה הוא לדעת המחבר, אבל לפי דעת הרמ"א שם בסימן רמח דמתר לצאת בלילה מה הספינה ולהפליג למחר, אס"פ לא משפחת האי דינא, דכין דנקנס בהתר הוי לה כצא שלא לרעת [והשטמנו דברי איהו אחרונים שהביאו בזה דעת הרשב"ם וכו'] דאפלו נכנס בהתר אס"פ בעינן דוקא ששבת, דאין לנו להחמיר כל-כך מאחר דלדעת ר"י אפלו נכנס באסור מקרי יצא שלא לרעת משום דספינה ממילא אכלא, ואס"פ יש לנו לנקט דעת האור ורוע ונמנה אשרי"ו דכתבו שם דדוקא היכי דנקנס שלא בדין מקרי יצא לרעת, עין שם באור ורוע הלכות ערובין סימן קמו, וכן הוא דעת הרא"ש פרק מי שהוציאוהו סימן ו, [ודוק]. והו קטב דברי מגן-אברהם לפי מה שפרשו האלהי רבה ומחצית-השקל ופר"מ קדים, וכן כתב התוספות-שבת: * ואם נפחתו דפני ספינה בשבת, ולא אמרינן בזה הואיל והתרה התרה, דהיא דליתיהו למחיצות לא אמרינן הכי [ואלה רבה], והקדמינו בזה האור ורוע: * אם החזירוהו לעירו המקפת וכו'. עין בית-מאיר שפגמגם בזה, דהלא עקר חדושי דין זה הוא משמע ששבת בה בין-השמשות, ואס"פ מספקא דלא בעינן כאן התף מצינו נכבות העיר, וכמו דקמא לן בעלמא שבוטב בעיר, שיש לו אלפים אמה לכל רוח ואפלו איה מקפת כלל, עין בטור סימן שצח. ובאמת הרמ"א הוציא דין זה רק מסע"ף ה, ומה שפרשם בהג"ה בשם הרא"ש ורבו יחס וא"ו ורוע הוא אס"פ מדברי הפוסקים הנ"ל גבי דינא דסע"ף ה, ובאמת אין ראה משם, דשאני התם דלא שבתו שם בין-השמשות; ומכל מקום אינו מוכרח, דעל-כרחי אינו לשבת משם, שהרי אין לו רק עירו ולא אלפים כבתחלה. גם מה שכתב בית-מאיר בעקר דין זה דנקמ"ם לא סבירא לה כרבנו מאיר, אין לנו לחש להחמיר, מאחר שדעת הרשב"א וסיעתו להקל

אחרת אין לו אלא ארבע אמות כינו שצנא מתחומו לרעת, וכמו שכתבנו בזה: (מ) לדינה. והוא הדין אם (לז) מבואותיה מתקנים בצירות-הפתח, וכנ"ל: (מא) בלה בארבע אמות. כיון ששבת בה מבעוד יום²⁸⁸, ומכל מקום אסור לו לצאת (לב) חוצה לו אפלו אמה אחת, כיון דעל-כ"ל פנים יצא מדעת, הפסיד תחומו: ט (מב) אפלו במזיד. רוצה לומר, אף דלגבי אדם קומא לן לעיל, דאם הוציאו הנה במזיד הפסיד מקומו ואין לו אלא ארבע אמות, פרות לא הפסידו מקומם²⁸⁹ שהיה להם בין-השמשות, שאנוסים הם ביציאתם ובחזרתם, וקדלקמה: (מג) אם הוא יום טוב. שמתר להוליכן בכל התחום, דבשבת הלא אסור להעבירן ארבע אמות אפלו בחוץ התחום [ואם לא (לו) שהיה עיר מערבת, שאז מתר לשלטלן בכל העיר]: (מד) ואם הוא שבת וכו'. רוצה לומר, דגם בשבת איכא נפקא-מנה על-כ"ל פנים לענין אכילה: (מה) במקומן. רוצה לומר, במקום שהחזירן בחוץ התחום בארבע אמותיהן: (מו) ואפלו לאותו ישראל וכו'. ואף-על-גב דהבא מחוץ

שער הציור

(לב) עלת-שבת ובית-מאיר הנ"ל: (לג) מגן-אברהם ושי"א: (לד) הגר"א. והגר"ז כתב גם בכנות הגמון-אברהם פן. ואליה רבה פרש 'חוקקין להשלים' כפשיטא, ומשום דלענון ערוכ נקטינן למקל כתיבי מאיר דסבר חוקקין להשלים, אבל לפי מה שכתב הגר"א בשם התוספות, גם כתיבי מאיר מודה דאין חוקקין בזה, ועל-כרחי הנ"ל: (לז) אחרונים: (לח) מגן-אברהם ושי"א: (לח) אחרונים: